

Kent İkonları: (*)

Prof. Dr. Sevgi Lökçe

Atılım Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi

“Tekil nesne nedir? Tuhaf bir şey, bir tür göktaşı, tek bir noktada toplanmış, hiçbir şeyle değiş tokuş edilemeyen bir mutlak. Bir fikir olabilir, bir bina olabilir, bir renk, bir duygu, bir insan olabilir. Daima tekiliğidir onu tehlikeye atan. Kültürün medyatikleşmesi ve globalleşmesi, değerlerin değersizleşmesi ve yalnızca kanılardan oluşan bir düşüncenin genelleşmesi karşısında, tekil nesnelere hâlâ nerede bulunabilir? Nasıl tanımlanabilir, yaratılabilir, korunabilir, tanınabilirler?” (**)

Kent İkonları büyük bir şehirde, bir büyük anıt yapı olarak tekil, özgün, şehirleriyle bütünleşen yapılar olarak öne çıkarlar. Ait oldukları şehrin önemli bir parçasıdır ve bu şehirler onlar olmadan düşünülemez.

Bu yapılar kentlerinin farkını, kendi özgün mimari biçiminin sembolizmi ve tikelliği ile gösterirler. Onlar zamanda ve mekanda büyük düşüncelere ilişkin nerede ve nasıl sorularının yanıtı olarak kent kültürünün ve mimarlık tarihinin göstergesidirler. Ait oldukları şehrin ruhu, zihinlerdeki imajı ile birlikte bir bütünü oluştururlar.

Bir kent ikonu, kolektif “**yer**” duyarlılığını güçlü bir şekilde yansıtmalıdır. Coğrafyaya, topoğrafyaya özellikle kent mekanına yaptıkları katkı kavramsal ve yaşantısal mekan kodları içermelidir. Özgür, özgün, tekil, bir eser olarak düşünce ve gerçek arasında metaforik düzlemlere taşınabilmelidir.

Bir kent ikonunun içerdiği tekillik hiçbir şeyle değiştirilemeyen bir mutlak durum olarak, “yeni, “dinamik” kavramlarını içermenin yanı sıra mimarlığın değişmez “kalıcılık” önermesini de barındırır. Bu kalıcılık, **yere ve zamana aidiyet, olanaklar ile olanaksızlıklara karşı inşa edilmiş ve arka plandaki güçlü bir mimari yaratıcılığı** gösterir. Bu yaratıcılık, aynı zamanda, ait olunan kültürel uygarlık mesajını, mimari düşünceyi bireyselden kolektife taşıyan bir vizyonu işaret eder.

Sydney Opera Evi

Sydney Opera Evi kolektif bir yer duyarlılığını güçlü bir şekilde yansıtan bir kentsel ikonografi örneğidir. Sydney’i tanımlayan bir sembol olarak kentle ilgili tüm resimlerde, eskizlerde yer alır. 1946’da Senfoni Orkestrasının şefi Goossens’in 3500 dinleyicili ve mükemmel akustikli bir salonun Sydney gibi bir kenti uluslararası bir kültür kentine dönüştüreceğini savunmasıyla hikayesi başlar. Tüm eylemlilikler için, senfoni orkestrası, opera, bale ve koral festivaller için bir ‘ev’e dönüşecek bina yapılması istenmektedir.

O yıllarda ikili kullanımlı oditoryum-akustik başarı tartışılmakla birlikte rasyonel ekonomik kullanım olarak kabul görmekte, müzik ve tiyatro, müzik, opera, bale ve drama hepsi bir arada değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

1951 yılında Sydney körfezinde Bennelong Point bölgesi seçilir, 1954 yılında gerçekleştirilmesi için uluslararası bir yarışma açılır. Programda, birçok belirsizliğe karşın 933 mimar şartname alır ve 230 proje teslimi gerçekleşir.

Utzon’un birinci seçilişine ilişkin tartışmalar ve hikayelerde, jüri üyelerinden Eero Saarinen’in uçak rötarı nedeniyle değerlendirmeye geç katılışı ve

Utzon'un projesini elenen projeler arasında görmesi ve tekrar tartışmaya alınmasını isteyişi ile başlayan bir süreçte projenin diğer projelerden inanılmaz biçimde çok farklı oluşu, inşaat güçlükleri içermesine karşın birinci seçilişi anlatılır. Zorluklarla dolu bir yapım süreci başlamıştır.

Yerin önemi

"...Opera Evi için seçilen Bennelong Point, liman girişinde Harbour Bridge Köprüsüne yakın hakim bir noktada, kentin gelişen merkezinde ve **kent silüetinde her zaman ön planda** bir noktadır. 1842 tarihli resimlerde kent ve liman silüetinde resmedilmiştir. Körfezde her yerden görünmektedir. Utzon, 1956'da Sydney'de ilk yaptığı çalışmalar, denizle karanın ilişkisinin iyi sorgulandığı topografik çalışmalardır.

Sydney Opera Evi, Utzon'un yer kabuğuna benzettiği ağır bir teras platformu üzerinde yer alır. Işık yansıtan malzeme ile kaplanan ve birbirine bağlanan üç kabuk bu platform üzerinde uçar gibidir. **Kent silüetinde öne çıkan yapının heykel kimliği**, yer ve mekan, işlev ve biçim ilişkilerinde özgünleşir. İşlevsel öncelikli iki büyük salon yan yana yerleştirilir, alt kotlarda buluşturulur. Yunan tiyatrolarının güneye dönmesinde olduğu gibi auditoria platformun sonunda yer almaktadır. Ara kotta geniş platformun bağlandığı uçan merdivenler yer almaktadır, Utzon böylece yarımada girişini törenleştiren mimari bir özgünlük yaratmıştır, aslında bu podyumun birinci fonksiyonudur. Çatıların statik hesapları ve inşa edilebilmesi için Ove Arup ve Utzon 1957 den 1961'e kadar uğraşmışlardır. 1961 yılında Utzon çatı geometrisini kürenin geometrik parçalarına dönüştürür ve günümüzde deniz kabuklarıyla anılan çatılar böylece inşa edilebilir. Binanın inşaat sürecinin hikayesi kabukların geometrisi, statığı vb.sorunlar dışında bütçesi, ihtiyaç programı değişiklikleri, salonlardaki izleyici sayıları ve benzeri değişikliklere inşaatın uzun sürmesine, destekleyen kurumların, hükümetlerin değişimine kadar dayanan bir çok olayı da barındırır! Bütün bu problemler üretim Utzon'un Sydney'yi terk etmesine neden olmuştur! Peter Hall başkanlığında bir grup mimar Utzon'un düşüncelerine duydukları saygıyla binayı tamamlamak için görevlendirilmişlerdir. 1973'te henüz tamamlanmadan açılır. (*)

1988 yılında Opera Evi'ni öne çıkaran yakın çevrenin yeniden düzenlenmesi ile son durumu ortaya çıkan **Opera Evi ve Bennelong yarımadası silüeti, kent ikonu olarak Sydney ile özdeşleşir.**

Benzer bir durum olarak bir dünya kenti olarak İstanbul'u hatırlatan, simgeleyen **tarihi yarımada silüeti ve bu silüet içinde yer alan anıt yapılar** Sydney örneği üzerinden değerlendirildiğinde; **tarih boyunca İstanbul ile özdeşleşen tarihi yarımada silüeti**, öne çıkan dünya kent ikonları arasında doğu ile batı arasında uygarlığın temsiliyetinde farklı bir rol üstlenmiştir.

İstanbul kentini simgeleyen, kent ile özdeşleşen ve kent ikonu tanımına giren bir başka tekil "anıtyapı/lar" bulunmamaktadır.

"YER" in önemi, topoğrafya ile uzlaşarak kurulan mekansal strüktürün kurgusu, biçime yönelik sembolik arayışlar ortaktır. Nasıl Sydney kenti Opera evi'nin benzerlerini körfez silüetine eklemiyor ve

tekilliği önemsiyorsa İstanbul kenti için kente/kentin silüetine eklenecek tarihi yapıda silüetini özgün kılan yapıların benzerlerini çoğaltmak İstanbul için kolektif yer duyarlılığını hiçe saymak olacaktır.

(*) İkon, Yunan dilinde eikon: tasvir, Rus ve Yunan Ortodoks kiliselerinde renkli İsa, Meryem ve aziz tasvirlerine verilen ad olarak tanımlanır .

İkonografi, ikonografya ise Yunan dilinde 1.Resim, heykel ve diğer plastik sanatların meydana getirdikleri tasvirleri inceleyen bilim, 2.Ünlü kişilerin portrelerinden meydana gelen koleksiyon.3.Belli bir konu ile ilgili tasvirlerin tamamı.

İkonoloji ise Yunan dilinde eski resim, heykel ve anıtların açıklanması.

Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Doğan Hasol., YEM Yayını, 1975,İstanbul.

(**) HAYS,M., “Önsöz”, “Tekil Nesnelere: Mimarlık ve Felsefe”, J.Nouvel ve J.Baudrillard Söyleşileri: Bir Etik Oluşturma Çabası.,YEM Yayını, Mart/2011

(***) DREW,P.,“J.UTZON,Sydney Opera House,1957-73”, “City Icons, Architecture 3S., Phaidon Pres., London,1999